

Bydgoskie Towarzystwo Naukowe

Prace Wydziału Nauk Humanistycznych

Prace Komisji Sztuki

Nr XII

ISSN 0067-947X

Studia nad edukacją i kulturą muzyczną

Zbiór rozpraw pod redakcją

Elżbiety Szubertowskiej

Bydgoszcz 2010

Bydgoskie Towarzystwo Naukowe

Prace Wydziału Nauk Humanistycznych

Prace Komisji Sztuki

Nr XII

ISSN 0067-947X

**Studia
nad edukacją i kulturą muzyczną**

Zbiór rozpraw pod redakcją
Elżbiety Szubertowskiej

Bydgoszcz 2010

Redaktor naukowy
dr hab. Elżbieta Szubertowska, prof. UKW

Recenzent tomu
Prof. dr hab. Jadwiga Uchyla-Zroski

© Copyright by Bydgoskie Towarzystwo Naukowe
Bydgoszcz 2010

ISSN 0067-947X

Publikacja dofinansowana przez
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego,
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Rozpowszechnianie:
Bydgoskie Towarzystwo Naukowe
ul. Jezuicka 4, 85-102 Bydgoszcz
telefax 52 322 22 68
btn@um.bydgoszcz.pl
btn.bydgoszcz.eu

Przygotowanie edytorskie:
Kamila Kułakowska

Spis treści

Przedmowa	
Elżbieta Szubertowska	str. 5
Idealy wychowawcze jako źródło celów wychowania w polskim szkolnictwie muzycznym w latach 1918-1989	
Andrzej Michalski	str. 7
Gdańskie środowisko kulturalne po II wojnie światowej	
Marlena Pietrzykowska	str. 23
Publiczność jako ważne ogniwo w kulturze muzycznej	
Elżbieta Szubertowska	str. 37
Słuchacze muzyki reggae a przejawy Ruchu Rastafari w Polsce na podstawie badań	
Beata Bonna	str. 53
Wpływ muzyki na rozwój osób niepełnosprawnych intelektualnie	
Gabriela Kozłowska	str. 63

Słuchacze muzyki reggae a przejawy Ruchu Rastafari w Polsce na podstawie badań

Listeners of reggae music vs the rastafari movement in poland in the light of research Summary

The article can be regarded as one of the first studies of the Rastafari phenomenon in Poland, viewed from the perspective of reggae music listeners. The initial parts of the article concentrate on the origin of the Rastafari Movement and its characteristics. The successive parts of the article contain the results of the survey that was conducted among Polish listeners of reggae music. They refer to the ways in which Polish listeners identify themselves with the elements of the Rastafari Movement. They also concern different attitudes towards this movement and various opinions about it in Poland.

Key words: Rastafari Movement, reggae

Streszczenie

Artykuł stanowi jedno z pierwszych opracowań dotyczących zjawiska rastafarianizmu w Polsce, ocenianego z perspektywy słuchaczy muzyki reggae. W pierwszych częściach przedstawiona została geneza Ruchu Rastafari oraz jego charakterystyka. W kolejnych częściach artykułu zawarto wyniki badań ankietowych, przeprowadzonych wśród polskich słuchaczy muzyki reggae, które dotyczyły m. in. sposobów ich identyfikacji z elementami Ruchu Rastafari, postaw społecznych oraz opinii na temat przejawów tego ruchu w Polsce.

Słowa kluczowe: ruch Rastafari, muzyka reggae.

Źródła Rastafari - wprowadzenie

Inspiracją do przygotowania niniejszego tekstu stała się praca magisterska i przeprowadzone dla jej potrzeb badania przez mojego seminarzystę, a zarazem pomysłodawcę Łukasza Tereszczuka. Praca ta jest niewątpliwie jednym z pierwszych i nielicznych opracowań dotyczących zjawiska rastafarianizmu w Polsce w kontekście badań przeprowadzonych wśród słuchaczy muzyki reggae (Tereszczuk 2009).

Ruch Rastafari powstał na Jamajce w drugiej połowie lat 60., przy czym jego historia sięga dużo bardziej odległych czasów i łączy w sobie trzy wymiary przenikające się i oddziałujące na siebie, do których zaliczyć można społeczno-polityczny, kulturowy i religijny aspekt życia osób tworzących rastafariańską wspólnotę. Przynależność do tego ruchu nie jest określana na podstawie opinii i poglądów na jakiś temat, natomiast jej wyznacznikiem są owe trzy wymiary życia, które każdy Rasta, czyli

wyznawca Ruchu Rastafari ma przemyślane, jak również w nich uczestniczy. Rastafari nie zrzesza swoich członków w żadnej formalnej organizacji, ale tworzy wspólnotę osób, rozwijających swą duchowość jednak zmuszonych do życia w tzw. Babilonie, czyli świecie podległym systemowi. Główne, a zarazem podstawowe elementy doktryny Rastafari Movement (Ruch Rastafari) mają swoje źródło w poglądach Marcusa Garweya, autora haseł „Czarne jest piękne” oraz „Bądź dumny ze swej rasy”, urodzonego na Jamajce wizjonera, który szczególną popularność zyskał na początku XX w. Głosił on przesłanie stworzenia w Afryce ogólnomurzyńskiego państwa oraz jedności świata Czarnych. Optował za powrotem Murzynów do Afryki, podkreślając ich związek ze starą kulturą afrykańską. Jego poglądy sprawiły, że Czarni zaczęli wierzyć we własną siłę i możliwości, a także przestali się wstydić koloru swojej skóry. Przesłanie Garweya było na tyle silne, że zaczęli sięgać do tradycji oraz źródeł własnej kultury (Gołaszewski 1990, s. 21; Krajniewska, 1999, s.7).

Na początku lat 70. Rastafari jako ruch, światopogląd czy filozofia stał się bardziej uniwersalny jako ideologia kolorowych mniejszości biednych dzielnic Londynu oraz większych miast USA i Kanady (Gołaszewski 1990, s. 21), które jednak spotykały się z wyraźną dyskryminacją. Czarni mieszkańcy tych krajów, mimo prawnie zagwarantowanej swobody byli obywatelami „drugiej kategorii” nie mającymi żadnego wpływu na istotne sprawy. Chcąc przetrwać zwrócili się ku wartościom, Biblii, własnej wspólnoty oraz muzyce będącej nośnikiem treści głoszonych przez Ruch Rastafari (Krajniewska, 1999, s. 10).

Muzyka reggae okazała się środkiem wyrazu niosącym przesłanie ważne nie tylko dla jej twórców, ale również dla Białych, co niewątpliwie przyczyniło się do jej popularyzacji na świecie. Przekaz, który w sobie zawiera, może wywołać przeobrażenia w odbiorze otaczającego człowieka świata. Teksty utworów to przeważnie liryczne opowieści o tym, „co społecznie i kulturowo postrzegane jest jako zniewolenie zarówno ciała, jak i ducha” (Gołaszewski 1990, s. 8). Muzyka reggae porusza także uczucia słuchaczy wydobywając ich osobiste dylematy. Reggae w jamajskim slangu oznacza coś godnego, pełnego dumy oraz wolności. Przekaz zawarty w tej muzyce dąży do gloryfikacji kultury duchowej i postawienia jej jako wartości najwyższej, jednocześnie pozostawiając w sferze obojętności otaczający nas świat materialny. W utworach pojawia się motyw walki z każdą formą przemocy, a ich przekaz zakłada, iż nie ma ludzi złych, są jedynie ludzie słabi, nie potrafiący odrzucić od siebie świata materii na rzecz szczęścia duchowego (Gołaszewski 1990, s. 8). Reggae nierozdzielnie związane jest z ideologią Rastafari i choć muzyka ta przeszła znaczne przeobrażenia od początku swojego istnienia, to nadal wyraża niezwykle podniosłą i bogatą tradycję muzyczno-kulturową (Gołaszewski 1990, s. 22). Bob Marley, najbardziej znany twórca i wykonawca tego gatunku, swoją muzykę adresował nie tylko do Czarnych, ale również do Białych mówiąc: „Mój ojciec był biały i tak jak płynie we mnie krew Białych i Czarnych, tak moja muzyka płynie do wszystkich, bo wypływa z mojego serca. Reggae jest rzeką miłości i jest dla tych, którzy wiedzą czym naprawdę jest miłość” (Gołaszewski 1999, s. 22).

Reggae to muzyka zrytmizowana, opierająca się na niewielu, często bogato aranżowanych akordach, w której istotne znaczenie odgrywają bębny, gitara basowa oraz instrumenty dęte. Jest muzyką ludową, która zyskała międzynarodowy rozgłos, a jej korzenie podobnie, jak rastafarianizmu, tkwią w muzyce afrykańskiej (Krajniewska 1999, s. 15).

Poza reggae, które jest środkiem wyrazu rastafariańskiego światopoglądu, członkowie tej wspólnoty swoją uwagę kierują na Pismo Święte, a w sposób szczególny na dwie Księgi Biblii: „Księgę Wyjścia” i „Apokalipsę”. W pierwszej z nich znajdują odniesienia do przodków Ras Tafari Salomona

i Saby. Druga z nich zapowiada „dzień sądu”. Według Rastafarian znajdują się w niej również proctwa dotyczące cesarza Haile Selassie panującego od 1930 do 1975 r., zwanego Zwycięskim Lwem Plemienia Judy, w którym objawił się Bóg.

Pismo Święte to także źródło symboli, które pojawiają się w religijnym języku rastafarian. Jednym z najważniejszych jest „Babilon” interpretowany jako stan świadomości oraz świat pogrążony w grzechu.

Biblia jest również narzędziem pomagającym argumentować świętość obrzędowego ziała rastafarian tzw. Ganji (znanej u nas marihuany lub haszyszu) (Krajniewska 1999, s. 11-12). Akt palenia ziół (choć nie nakaz) to dla wielu z nich forma związana z religijnym obrzędem, pomagająca lepiej rozumieć Biblię oraz widzieć prawdziwe znaczenie życia. To również większe poczucie wspólnoty, zarówno przez mowę, jak i wspólne działanie, które dzięki Ganji staje się pogłębione i pełniejsze (Gołaszewski 1990, s. 23).

Rastamani w Polsce

Rastamani, jako subkultura pojawili się w Polsce na przełomie lat 70. i 80. i wywodzą się głównie z ruchu punk. Ich wygląd zewnętrzny inspirowany jest zatem subkulturą punków (np. skórzane kurki i buty tzw. glany), jak również stylem jamajskich (a przynajmniej „zachodnich”) rasta. W Polsce rastamani charakteryzują się dreadami na głowie (grubo skręcone włosy), będącymi symbolem Lwa Judy oraz wyrazem protestu przeciw siłom „Babilonu” - strukturze władzy i pieniądza, wyszukującej ludzi. Babilon symbolizuje jednak nie tylko zło otaczające człowieka, ale przede wszystkim ciemność tkwiącą w nim samym. Rasta noszą także trójkolorowe (czerwony, żółty, zielony) gadzety, które są określonymi symbolami (czerwony to ofiara krwi przelana w walce z najeźdźcą; zielony symbolizuje Afrykę; żółty zagarnięte złoto), jak również barwami Etiopii. Niektórzy z nich noszą symbole ze znaczkiem marihuany oraz wizerunki pieśniarzy reggae (Krajniewska 1999, s. 20; 26).

Polski rastafarianizm, jako nowa myśl filozoficzna i duchowa miał być lekarstwem oraz sposobem na życie w ogarniętym w tamtym okresie kryzysem, kraju. Komunistyczne rządy, wszechobecna cenzura i kontrola sprawiły, że młodzi Polacy, zarówno w muzyce, jak i w rastafarianizmie odnaleźli wizję wyzwolenia. Język biblijny, charakterystyczny dla reggae umożliwił „ukrycie przed cenzurą” wyrazu oczekiwania na podjęcie konkretnych działań w walce ze zniewoleniem. Zatem w ten sposób muzyka i przekaz w niej zawarty stały się silnym orężem w walce o wolność (Ruta, 2007). Ponadto wiele elementów filozofii jamajskiego rastafarianizmu nakazującej zwrócić się w stronę tradycji i przeszłości przyczyniło się do odkrywania przez młodych Polaków swojej własnej tożsamości (Krajniewska 1999, s. 20).

Jamajski rastafarianizm może być postrzegany jako religia uznająca Hajle Sellasie za Boga (inkarnację Jezusa Chrystusa, który w osobie cesarza przyszedł na ziemię ponownie), jednak polscy rastamani w swojej większości nie przejmują tych wierzeń. Gdyby brać pod uwagę kryterium wiary, należałoby stwierdzić, że Rastafari w Polsce to prawdziwa rzadkość, aczkolwiek Hajle Selasie jest postacią, obok której polscy rastamani nie przechodzą obojętnie. Często poruszane wśród nich tematy związane są z istotnymi aspektami jego życia, sposobem rządzenia krajem, znaczeniem dla Afryki (Organizacja Jedności Afryki).

W tekstach, jak również w licznych utworach czarnoskórych wykonawców reggae często występuje zwrot JAH RASTAFARI oznaczający cesarza - Boga. Jednak w polskich piosenkach reprezentujących styl reggae, zwrot ten jest jedynie zapożyczeniem kojarzonym najczęściej z Bogiem Ojcem (Bogiem

Stwórcą), który niekoniecznie niesie ze sobą odniesienia do cesarza Etiopii (Krajniewska 1999, s. 24). Dla wielu polskich rasta Jah (Bóg) to jedynie słowny gadżet, pojawiający się w tekstach muzyki reggae (Krajniewska 1999, s. 37).

Niewykluczone, iż większość polskich rastamanów opowiedziałaby się za stwierdzeniem zespołu R.A.S. „Nieważne czy taka religia, czy taki kościół, czy inny. Chodzi o to, aby być dobrym człowiekiem (...)” (Krajniewska 1999, s. 37). Mimo tych deklaracji wielu rastamanów odnalazło Boga w chrześcijaństwie, a dzięki ich subkulturze spora grupa osób wróciła lub weszła do kościoła katolickiego (Krajniewska 1999, s. 38-39).

Polscy rastamani często określają się mianem ekologów oraz wegetarian. Uczestniczą w spektakularnych akcjach i protestach, wykorzystując je niejednokrotnie jako okazje do spotkań muzycznych oraz wspólnej gry na bębnach (Krajniewska 1999, s. 8).

Cel oraz problematyka badań

Celem prezentowanych tu badań stała się charakterystyka polskich słuchaczy muzyki reggae pod kątem określenia motywów i sposobów ich identyfikacji z Ruchem Rastafari. Badania przeprowadzone zostały w 2008 r. za pośrednictwem forum internetowego, które związane jest z muzyką reggae w naszym kraju i funkcjonuje w ramach serwisu internetowego „Rasta, Roots, Reggae”. W badaniach wzięło udział 60 słuchaczy muzyki reggae, którzy wypełniali internetowe kwestionariusze ankiet. Problem główny niniejszego przedsięwzięcia badawczego ujęty został w formie pytania: Z jakich powodów oraz z jakimi elementami Ruchu Rastafari utożsamiają się słuchacze muzyki reggae w Polsce?

Z tak sformułowanego problemu głównego wyodrębnione zostały następujące szczegółowe pytania badawcze:

1. Z jakich powodów Polacy słuchają muzyki reggae?
2. W jaki sposób słuchacze reggae postrzegają Ruch Rastafari w Polsce?
3. Z jakimi elementami Ruchu Rastafari identyfikują się słuchacze reggae?
4. Jakie postawy społeczne prezentują słuchacze muzyki reggae?
5. Jakie są powody kontaktu słuchaczy z marihuaną?
6. Jakie są opinie słuchaczy reggae na temat przejawów Ruchu Rastafari w Polsce?

Wyniki badań

Charakteryzując słuchaczy reggae, interesujące wydawało się określenie, czy muzyka ta znajduje odbiorców głównie w środowisku ludzi młodych, czy może z uwagi na okres jej pojawienia się w Polsce, ma swoich sympatyków wśród osób starszych. Z przeprowadzonych w tym zakresie badań wynika, że najlicniejszą grupę słuchaczy tego gatunku (58,3%) tworzą osoby w wieku od 12 do 20 lat. Kolejna dość liczna grupa (36,6%) to badani w przedziale wieku od 20 do 40 lat. Wśród respondentów znalazły się również dwie osoby poniżej 12 roku życia oraz jedna, która miała więcej niż 40 lat. Ogółem, w badaniach wzięło udział 70% mężczyzn oraz 30% kobiet.

Od kilku lat obserwuje się w Polsce powrót popularności muzyki reggae. Zjawisko to potwierdzają również niniejsze badania, z których wynika, że niemal połowa (43,3%) diagnozowanych osób słucha reggae od około trzech lat. Znaczna część badanych (33,3%) zaczęła słuchać tego gatunku w różnych okresach, ale najwięcej spośród nich słucha reggae od 4-5 lat, natomiast pozostali nie

pamiętają daty zetknięcia się z reggae po raz pierwszy (18,3%) lub zainteresowali się tym gatunkiem, w momencie pojawienia się reggae w kraju (5%).

Fascynacja respondentów tą muzyką wynika głównie z połączenia kilku aspektów nierozzerwalnie związanych z reggae, do których należą zainteresowanie Ruchem Rastafari, przekaz zawarty w tekstach piosenek oraz specyficzny rytm (72,1%).

Największa grupa słuchaczy (43%) za najważniejszy motyw składający ich ku tej właśnie muzyce uznała przekaz zawarty w tekstach piosenek. Dzieje się tak niewątpliwie dlatego, że reggae dotyka istotnych spraw w życiu każdego człowieka. Będąc muzyką charakteryzującą się pozytywnym brzmieniem, przyjemną i łatwo wpadającą w ucho przyciąga do siebie nie tylko warstwą brzmieniową, ale również ważnym dla wielu ludzi przesłaniem zawartym w słowach piosenek, które niejednokrotnie inspirowane są Biblią oraz wskazują na zaangażowanie społeczne rastamanów. Polskie piosenki tego gatunku najczęściej nawiązują tematycznie do wzorów anglojęzycznych, a wiele z nich mówi o upadku Babilonu i wiążącego się z nim systemu wartości. Możemy odnaleźć w nich odniesienia do sfery duchowej, jak również treści o charakterze pacyfistycznym (Krajniewska, 1999, s. 25-27). Wśród wypowiedzi ankietowanych pojawiły się stwierdzenia, że reggae „daje poczucie wolności”, co wynika zapewne z faktu, iż piosenki te stały się istotnym orężem w walce o wolność również w Polsce. Warto jednak także pamiętać, że „muzyka reggae, mimo swojego konkretnego duchowo-społecznego przekazu, nie przestaje być jednak muzyką do zabawy, do tańca (...). Większość tekstów, które mają rozrywkowy charakter, cechuje ogromna ekspresja i pogoda ducha” (Krajniewska 1999, s. 28-29).

Nie bez znaczenia jest także specyficzny puls reggae, uzyskany przez akcentowanie słabych części taktu. Charakterystyczny i porywający słuchacza rytm prowokuje do kołysania się oraz tańca. Z badań wynika, że 38% respondentów wybiera reggae spośród innych gatunków właśnie z uwagi na specyficzną rytmikę, która ich zdaniem poprawia nastrój oraz „zaraża optymizmem”. Dla pozostałych słuchaczy (19%) najistotniejszym motywem zwrócenia się ku tej właśnie muzyce okazała się kultura jamajska i wywodzący się z niej rastafarianizm. Warto zauważyć, że w tym przypadku pojawiła się raczej odwrotna tendencja, a mianowicie zainteresowanie tym gatunkiem muzyki skłoniło większość słuchaczy do bliższego poznania kultury i regionu, w którym tkwią jej korzenie.

Z badawczego punktu widzenia, interesujące wydawało się również uzyskanie odpowiedzi na pytanie dotyczące tego, w jaki sposób słuchacze muzyki reggae postrzegają Ruch Rastafari, z perspektywy życia w naszym kraju. Z analizy danych wynika, że 40% badanych uważa, iż rastafarianizm to kultura lub ideologia, z którą sami się utożsamiają. Dla 11,7% badanych Rastafari to religia, co oznacza również, że osoby te identyfikują się z duchowymi założeniami ruchu. Nieco większą grupę (16,7%) tworzą respondenci, którzy postrzegają rastafarianizm w odmienny sposób. Najczęściej określają go jako pewną drogę życiową, wytyczającą im określone wzorce i system wartości. Dostrzegają w nim wskazówki dotyczące życia w świecie ogarniętym pogonią za pieniędzmi i dobrami materialnymi. Zaledwie dla 5 badanych (8,3%) Rastafari to moda lub określony styl. Inni respondenci (23,3%) wyrażają pogląd, że Ruch Rastafari postrzegany jako obca kultura, nie funkcjonuje w naszej rzeczywistości. Uważają, iż można mówić jedynie o występowaniu jego pewnych cech.

Kolejne zagadnienie poddane diagnozie wiązało się z próbą charakterystyki polskich słuchaczy reggae pod kątem określenia elementów Ruchu Rastafari, z którymi się identyfikują. Przytoczone powyżej wyniki badań, dowodzą że nie wszyscy uznają rastafarianizm za kulturę czy wiarę, z którą się utożsamiają. Dla wielu to jedynie pewna filozofia życiowa, czy też moda lub styl.

Z analizy danych wynika, iż najwięcej respondentów (29,7%) określiło siebie jako osobę szanującą wszystkich ludzi, niezależnie od rasy, wyznania czy koloru skóry. Kolejna grupa słuchaczy (19,6%) nie wyraża akceptacji dla agresji. Inni badani (10,9%) utożsamiają się z rastafarianizmem poprzez czytanie Biblii, noszenie dreadów (10,1%) oraz palenie marihuany (10,1%). Wśród respondentów, co ciekawe, znalazło się również 5 osób (3,6%), które zadeklarowały wiarę w boskość Cesarza Etiopii Haile Selassie. Istnieje również grupa słuchaczy reggae (13,8%) deklarujących, że niektóre z powyższych cech mogłyby odnieść do siebie, jednak mimo pewnych zapożyczeń kulturowych raczej nie utożsamiają się z rastafarianizmem. Wśród badanych jedynie 2,2% osób nie czerpie w ogóle inspiracji z założeń Rastafari, co oznacza również, iż ci ankietowani nie identyfikują się w żaden sposób z tym ruchem.

Charakterystyka nadwiślańskich słuchaczy muzyki reggae wskazuje na doniosłą rolę przesłania zawartego w piosenkach tego gatunku. Za ich pośrednictwem, w świecie zdominowanym przez materię i rządzonego przez pieniądź szczególnie znaczenie zyskują takie wartości jak miłość, dobro, szacunek do innych ludzi czy umiłowanie pokoju.

Badania wykazały, że słuchacze reggae w znacznej mierze to osoby określające siebie jako tolerancyjne (32,6%). Wśród nich dość liczną grupę tworzą nonkonformiści (23,9%) oraz pacyfiści (19,6%). Mniej jest osób określających się mianem buntownika (9,4%) lub patrioty (8%), a tylko nieliczni respondenci uważają się za oportunistów (2,2%), osoby mało tolerancyjne (2,2%) czy konformistów (0,7%)¹. Należy zatem podkreślić, że badani w zdecydowanej większości przejawiają pozytywne postawy społeczne, cechuje ich wrażliwość i empatia, jak również tolerancja w stosunku do innych ludzi i podejmowanych przez nich inicjatyw. Z nonkonformistycznego podejścia do życia wynika zapewne to, iż słuchacze reggae potrafią w sposób jasny i zdecydowany wyrażać swoje poglądy w rozmowie z innymi. Sprzeciwiają się również złu, rasizmowi i materializmowi tego świata. Spora grupa fanów tego gatunku (27 osób) określiła siebie mianem pacyfisty. Osoby te, to przeciwnicy wszelkich przejawów agresji w stosunku do innych ludzi i otoczenia, jawnie i zdecydowanie protestują przeciwko wojnom i przemocy, stając do walki o prawa człowieka. Inną postawą, z którą identyfikują się badani (11 osób) jest patriotyzm. Pierwsze utwory reggae grane w Polsce przez nasze zespoły często odwoływały się w swoich utworach do zniewolenia kraju pomagając w ten sposób wytwarzać pewien rodzaj poczucia wolności. Wszystko to spowodowało, że również obecnie reggae jest zaangażowane w to, co dzieje się w naszej ojczyźnie, a słuchacze tej muzyki są dumni z historii swojego kraju, pragną również pielęgnować pamięć o ludziach, którzy walczyli o wolną Polskę (Tereszczuk 2009, s. 40-43).

Pisząc o słuchaczach muzyki reggae i określonych przejawach rastafarianizmu w Polsce, nie sposób pominąć aspektu związanego ze stosunkiem badanych do „świętego ziela”, jakim jest dla członków Ruchu Rasta marihuana. Z przeprowadzonych w tym obszarze badań wynika, że ponad połowa respondentów (53,3%) systematycznie pali marihuanę. Istnieje również grupa osób (23,3%), która paliła lub próbowała ją palić, jednak w chwili obecnej tego nie robi. Pozostali słuchacze reggae (23,3%) nigdy nie mieli kontaktu z tym narkotykiem.

Z badawczego punktu widzenia interesujące wydawało się również określenie motywów sięgania słuchaczy po „święte ziele” rastafarian. Analiza danych ujawniła, że ponad połowa osób (55,6%) ma kontakt z marihuaną, ponieważ palenie sprawia im przyjemność. Kolejna grupa responden-

¹ Tylko dwie osoby (1,4%) określiły swoją postawę jako inną niż opisywane powyżej.

tów (20%) potrzebuje jej do duchowego rozwoju podczas medytacji. Inni słuchacze (15,6%) palą marihuanę, ponieważ „rytuał” ten jest elementem rastafariańskiej ideologii. Dla pozostałych osób to dobra zabawa (4,4%) i wyraz buntu (2,2%). Tylko jedna osoba sięga po ten narkotyk z innych powodów, niż te zaprezentowane powyżej.

Interpretując wyniki badań dotyczące powodów, dla których respondenci palą marihuanę warto zwrócić uwagę na fakt, że wśród słuchaczy przeważają ci, dla których kontakt z narkotykami jest wyłącznie źródłem przyjemności, dobrej zabawy czy też wyrazem buntu. Nie wynika natomiast z założeń rastafarianizmu, który krytykuje odbieranie marihuany właściwości duchowych pogłębiających medytację, przeciwstawiając się takiej postawie. Jakkolwiek by oceniać powody, dla których badani sięgają po ten narkotyk, należy podkreślić, że w naszej kulturze jest to zjawisko, z którym się walczy i które z różnych istotnych względów nie jest społecznie aprobowane.

Badania ujawniły również, iż niemal połowa fanów muzyki reggae (46,7%) nigdy nie paliła, bądź już nie pali marihuany, co dowodzi, że wśród słuchaczy tego gatunku znajduje się wiele osób przeciwnych zażywaniu narkotyków. Jest to postawa niewątpliwie napawająca optymizmem i zadająca kłam stereotypowemu myśleniu sporej rzeszy ludzi, którzy nierozważnie kojarzą muzykę reggae z marihuaną, a w każdym słuchaczu tego gatunku widzą osobę uzależnioną od narkotyków (Tereszczuk 2009, s. 52-54).

W ostatnim pytaniu ankiety, badani poproszeni zostali o krótką wypowiedź dotyczącą ich sposobu postrzegania przejawów ruchu czy też kultury Rastafari w Polsce. Większość respondentów sceptycznie wypowiedziała się na ten temat, uważając, że ruch ten, porównując go do jamajskiego rastafarianizmu, praktycznie w Polsce nie istnieje. Można mówić jedynie o przenikaniu jego pewnych elementów, z zastrzeżeniem jednak, iż jest niewiele osób, które w sposób bardzo świadomy i wynikający z głębokiego przekonania żyją według rastafariańskich założeń. Oto fragmenty wypowiedzi badanych na ten temat: „Wiele osób w Polsce przejawia swój rastafarianizm na pokaz, aby komuś zaimponować, tym jakim jest się tolerancyjnym i związanym z tą kulturą człowiekiem, tak naprawdę nic o niej nie wiedząc (...)”. „Coraz częściej zauważam szerzenie się mody na muzykę reggae i kulturę Rastafari. Młodzi ludzie nie rozumiejąc symboliki dreadów, noszą je na głowach, ponieważ to jest modne (...)”. „Kultura Rasta w naszym kraju staje się coraz bardziej znana, natomiast nie skupia się na wymiarze filozoficznym i religijnym, ale głównie na muzyce, jaką jest reggae”. W Polsce istnieje tylko subkultura, która przejęła pewne wzorce i zachowania z rastafarianizmu: mam na myśli palenie marihuany, dready itp. Prawdziwych Rasta w Polsce nie ma, chyba że jakiś przyjedzie na wakacje. (...) Dwudziestokilkuletni Polak, wychowany w rodzinie katolickiej (...) nie przyjmie pewnych form takich, jak wiara w Jah, w Haile Selassie, wiara w Ganje jako święte ziele, wiara w Marcusa Garveja jako Mesjasza, powrót do Afryki” (Tereszczuk 2009, s. 57-58).

Istnieje też grupa respondentów, którzy wypowiadają się na ten temat w odmienny sposób: „Nie spotykam często ludzi identyfikujących się, tak jak ja z kulturą Rastafari, ale Ci których znam są przede mną postrzegani, jako ludzie dobrzy, z ideałami, którzy dążą do szczęścia i niosą przesłanie Rasta. Ogólnie zauważam, że ta kultura/ideologia/wiara rozwija człowieka duchowo i ma bardzo pozytywny wpływ na otoczenie. Szkoda tylko, że w oczach społeczeństwa jesteśmy sektą narkomanów”. „Jest wiele osób, które można podziwiać za ogrom wiedzy, który posiadają na temat Rastafari, za to jak przeżywają swój dzień, w którym na każdym kroku chwalą JAH”. „Rasta dla wielu ludzi w naszym kraju jest bodźcem do rozpoczęcia poszukiwań duchowych. Rzadko jednak kończy się

całkowitym przyjęciem wiary Rastafari. Najczęściej ludzie tworzą swój własny synkretyczny system wierzeń i praktyk” (Tereszczuk 2009, s. 60).

Z przytoczonych tu wypowiedzi wynika, że osoby związane z rastafarianizmem oraz muzyką reggae w różny sposób postrzegają przejawy Ruchu Rastafari w Polsce. Większość z nich dostrzega jednak fakt, iż wzrostowi popularności muzyki reggae nie towarzyszy zjawisko zgłębiania założeń czy duchowego przesłania źródła, z którego się wywodzi. Znaczna rzesza młodych ludzi odcina się od rastafariańskiej ideologii, skupiając się na estetycznym wymiarze samej muzyki reggae, bądź przejmuje pewne zewnętrzne atrybuty związane z Rasta, pomagające im asymilować się ze środowiskiem, w którym przebywają.

Podsumowanie

Zaprezentowane wyniki badań jednoznacznie wskazują na to, jak wielką siłę oddziaływania i kształtowania młodych ludzi ma muzyka reggae i kulturowy aspekt rastafarianizmu, z którego się wywodzi. Diagnozowani słuchacze tej muzyki stają się jej zagorzałymi fanami, głównie ze względu na uniwersalne wartości, które ze sobą niesie. Wielu spośród nich identyfikuje się z Ruchem Rastafari, bądź jego elementami. Można zatem stwierdzić, iż elementy jamajskiej kultury zakorzeniły się wśród polskich słuchaczy tego gatunku i choć tworzą oni dość zróżnicowaną grupę pod względem zapożyczeń składników tej kultury, to jednak większość z nich przejawia wartościowe postawy społeczne deklarując szacunek do innych ludzi oraz brak akceptacji dla agresji. Wśród badanych są osoby, które identyfikują się z rastafarianizmem czytając Biblię lub nosząc dready, i co może zaskakiwać, wierząc w boskość cesarza Etiopii Haile Selasie. Jednocześnie te same osoby krytycznie patrzą na innych Rasta w Polsce, posądzając ich o stwarzanie pozorów życia w zgodzie z założeniami tego ruchu.

Charakteryzując polskich fanów muzyki reggae nie można pominąć najbardziej kontrowersyjnego aspektu identyfikacji słuchaczy tego gatunku z Ruchem Rastafari, jakim jest palenie marihuany. Z badań wynika, że niemal 77% osób biorących udział w sondażu miało kontakt z tym narkotykiem, przy czym ponad połowa z nich nadal systematycznie pali marihuanę. Większość respondentów pomija duchowy aspekt tej czynności, wywodzący się z rastafarianskiej ideologii, bowiem główny motyw ich kontaktu z marihuaną wynika z innych przesłanek. Zatem rastafarianizm zdaje się mieć bardziej ograniczony, niż powszechnie się sądzi, wpływ na fakt kontaktu z narkotykami większości słuchaczy. Badania wykazują bowiem, iż jedynie niewielu z nich pali marihuanę ze względów ideologicznych. Niewątpliwie jednak problem ten istnieje i należy poszukiwać właściwych sposobów jego rozwiązania.

Klamrą spinającą zaprezentowane tu rozważania mogą być słowa autora badań Ł. Tereszczuka: *Mówiąc o Rastafari w Polsce, należy pamiętać o tym, że nie ma żadnej grupy zorganizowanej, fundacji, czy też kościoła, które mogłyby kontrolować to, czy dana osoba jest godna noszenia miana Rasta. Przynależność do ruchu Rasta polega raczej na określeniu samemu swoich wartości. (...) Nie ma jasno sformułowanych zasad, które eliminowałyby daną osobę z możliwości czucia się rastafarianinem, co wynika z tego, że Rastafari to świadomy duchowy wybór drogi życiowej. Wybór dokonywany w zgodzie z Bogiem, z samym sobą i w zgodzie z własnym światopoglądem* (Tereszczuk 2009, s. 62).

Literatura

- Filipiak M. (2000), *Od subkultury do kultury alternatywnej. Wprowadzenie do subkultur młodzieżowych*, Lublin.
- Gołaszewski S. (1990), *Reggae – Rastafari*, Bydgoszcz.
- Gołaszewski S. (2006), *Dąpspolski Regementarz – Antologia*.
- Krajniewska A. (1999), *Rastamani*, Będzin.
- Panek W. (2000), *Encyklopedia muzyki rozrywkowej*, Warszawa.
- Pęczak M. (1992), *Mały słownik subkultur młodzieżowych*, Warszawa.
- Ruta S. (2007), *Historia polskiego reggae – księga rodzaju rok 1983*, „Free Colours”, nr 5.
- Ruta S. (2007), *Historia polskiego reggae – księga rodzaju rok 1983*, „Free Colours”, nr 7.
- Ruta S. (2007), *Historia polskiego reggae – księga rodzaju rok 1983*, „Free Colours”, nr 8.
- Ruta S. (2007), *Historia polskiego reggae – księga rodzaju rok 1983*, „Free Colours”, nr 9.
- Tereszczuk Ł. (2009) *Sluchacze muzyki reggae oraz elementy kultury Rastafari w Polsce*. Praca magisterska napisana pod kierunkiem B. Bonna, Bydgoszcz, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego.